

Türkiye’de Mimarlık ve İnşaat Teknolojisi Tarihi Araştırmaları: Kısa Bir Tarihçe ve Bibliyografya

Gülsün TANYELİ*

19. yüzyıl birçok alanda olduğu gibi mimarlık tarihinin sınırlarının genişletilmesi bağlamında da devrimsel bir atılım dönemidir. Rönesans’ın Antikite ile olan ilişkisinden çok farklı bir kavrayışla 19. yüzyıl araştırmacıları mimarlığın tarihselliğini yeniden düşüneceklerdir. Bir yandan mimarlık tarihinin coğrafi yayılımını genişletir ve Avrupa-dışı kültürlerin ürünlerini de anlamaya çalışırlar, öte yandan, mimarlığın üslupsal olmakla kalmayan daha ayrıntıya yönelik tarihlerini yazmayı denerler. Mimarlık ve yapım teknolojisinin tarihini yazma konusunda öncü, kuşkusuz, Viollet-le-Duc’dür. *Dictionnaire Raisonne de L’architecture Française du XIe au XVIe Siècle*¹ adlı dev çalışması Romanesk ve Gotik yapıların teknik bünyesini değerlendiren ilk ve kapsamı açısından çok uzun süre aşılmayacak bir kitaptır. Yazar, orada tarihini ilk kez yazacağı konulara ilişkin bilgileri kendi restorasyon deneyimlerinden elde etmiştir. Ancak, amacı restorasyon etkinliklerine yardımcı olmak, teknik veri sunmak değildir. Aksine, o dönemde Avrupa Ortaçağını anlamaya yönelik olan merakı tatmin etmektedir. Avrupa toplumları uzun bir klasisist saplantının ardından kendi tarihlerini Ortaçağ’la başlatmayı denerler. Ortaçağ mimarlığına odaklanan merak da bu yeni ilginin ürünlerinden biri olur. Üstelik bu sadece anlamaya yönelik bir ilgi de sayılmaz. Aynı dönemde hem birçok Ortaçağ yapısı onarılmakta, hem de Ortaçağ’ın güncel mimarlıktaki eklektisist uzanımları da biçimlenmekte ve tarihselci akımlar doğmaktadır. 19. yüzyılda yapım tekniğine ilişkin elkitaplarının yaygınlaşmasında bu canlandırıcı akımların uygulamada yüzyüze olduğu gereksinimi karşılama arzusu da önemli rol oynayacaktır.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren turmanacak mimarlık teknolojisi tarihi çalışmalarının arka planında yukarıdaki entelektüel iklim yer alır. Bu tür

* Yrd. Doç. Dr., İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü öğretim üyesi. Koruma uzmanı.

1 E.E. Viollet-le-Duc, *Dictionnaire Raisonne de L’architecture Française du XIe au XVIe Siècle*, 10 c., Paris, 1854-1863.

araştırmaların yapılmasına imkan verecek altyapı ise, daha 19. yüzyıl başından beri güncel yapım teknolojisine ilişkin kitaplarının yayınlanmasıyla inşa edilir. Örneğin, G. Rondelet'nin *La Traite Theorique et Pratique de L'art de Batir*² adlı öncü çalışması döneminin en gelişmiş yapım tekniklerini ayrıntılı çizimlerle görselleştirir ve yüzyıllardır sadece pratikte biçimlenmiş, ama kitap bilgisi haline gelmemiş bir alanı yeniden kurar. Onun izinden Batı ve Orta Avrupa'da sayısız mimar gidecektir. Bunlar tarihsel değil günceli ele aldıkları halde, aynı emeğin tarihsel dönemlere de odaklanabileceği bilincinin doğmasına imkan verirler. Bu yeni teknolojik merak Avrupa-dışı kültürlerin güncel mimari üretimlerine de uzanacaktır. Örneğin, seyyahlar daha önceleri de Osmanlı ve Bizans yapılarına ilişkin gözlemler aktarırlar. 18. yüzyıldan başlayarak, Fischer von Erlach gibi onları tarihsel bir çerçeveye oturtmayı deneyenler de vardır. Ama bir Macar soylusu olan Kont Andreossy'nin *Constantinople et le Bosphore de Thrace*³ adlı kitabına dek güncel Osmanlı yapı teknolojisine ilişkin verileri gözlemleyip aktarana pek rastlanmayacaktır. Öyle gözükür ki, teknolojik olana yönelik genel merak, alanını sürekli biçimde genişletmektedir. Yine de bu erkenci ilgi burada ve/veya buraya yönelik olarak Avrupa için olduğu kadar verimli olmaz. Örneğin, Osmanlı geleneğini yapım teknolojisi açısından ele alan historiyoğrafik çalışmalar çok geç bir dönemde belirir. Oysa, yine arkası çok geç gelse bile, Bizans yapı teknolojisi tarihini irdeleyen erken bir kitap, A. Choisy'nin *L'Art de Batir Chez Les Byzantins*'i vardır.⁴

Öte yandan, Osmanlı mimarlığının kendi teknik bilgisini yazılı hale getirme çabasının ilk kapsamlı örneği daha 18. yüzyıl ortalarında gerçekleşir. Ahmed Efendi'nin Nuruosmaniye Camii'nin yapım sürecini doğrudan gözlemlerine dayanarak anlattığı metnidir bu,⁵ ne var ki çok gecikerek 1918 tarihinde *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası*'nın eki olarak basılabilir. Metnin mimarlık teknolojisi tarihi bağlamına yerleştirilip değerlendirilmesi ise yine çok uzun süre geçtikten sonra, 1981'de Doğan Kuban'ın bir makalesiyle mümkün olur.⁶

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin çeşitli tasniflerinde, örneğin Mühimme Defterleri içinde, bulunan belgeler kısıtlı teknik bilgiler içerseler de oldukça erken dikkat çekmiş ve kısmen yeni yazıya çevrilmişlerdir.⁷ Bunlar gibi verilerin teknolojik içerik açısından yorumlanmaları çok daha sonra gündeme gele-

2 G. Rondelet, *La Traite Theorique et Pratique de L'art de Batir*, Paris, 1802-1817.

3 Comte Andreossy, *Constantinople et le Bosphore de Thrace pendant les années 1812, 1813 et 1814, et pendant l'année 1826*, Paris, 1828.

4 A. Choisy, *L'Art de Batir Chez Les Byzantins*, Paris, 1883.

5 Ahmet Efendi, *Tarih-i Cami-i Nur-u Osmani*, Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası Eki, 1335-37.

6 D. Kuban, "Notes on Building Technology of the 18th Century The Building of The Mosque of Nuruosmaniye at Istanbul, According to Tarih-i Camii Şerif-i Nur-u Osmani", *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, İstanbul, 1981, c. V, s. 271-293.

7 Örneğin, Ahmet Refik, *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı (1100-1200)*, İstanbul, 1930 (2. bs., İstanbul: Enderun Kitabevi, 1988).

cektir. M. Erdoğan’ın yeni Fatih Camii yapımına ilişkin makalesi⁸ bu grup yayınlardanadır. C. Orhonlu’nun “Şehir Mimarları”⁹ makalesi de teknolojik alana çekingen bir yaklaşım denemesi olarak nitelenebilir. Barkan’ın Süleymaniye inşaat defterlerini değerlendirdiği geniş yayını *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı (1556-1557)*¹⁰ bu bağlamda dönüm noktası sayılabılır. Ancak, yazar formasyonu gereği olarak, mimari-teknolojik sorunları ele almaz. H. Crane’in akademik titizlik bağlamında öncekileri aşan *Risale-i Mimariye*¹¹ basımı da içerik olarak teknoloji sorunsallarıyla öncekilerden fazla ilgilenmeyi denemez.

1940’lardan başlayarak Osmanlı döneminin yapım teknolojisine ilişkin çok sayıda araştırma yapılmışsa da, bunların önemli bir kesimi ayrıntılar veya tekil yapıların özgül sorunları üzerinde yoğunlaşan çalışmalardır. M. R. Kural’ın “Çelebi Mehmed’in Yeşil Türbesi ve 1941-1943 Restorasyonu”¹² başlıklı makalesi teknik ayrıntılara karşı gösterdiği historiyoğrafik ve belgeleyici dikkatle istisnaidir. Yaygın olan, S. Çetintaş’ın *Türk Mimari Anıtları, Osmanlı Devri, Bursa’da İlk Eserler*¹³ kitabındaki yaklaşımdır. Yazar orada bazı teknik ayrıntıların farkına varıldığını gösterirse de, daha çok alanın henüz ne denli ciddi bir bilgi sığılığıyla karakterize olduğunu kanıtlar. Sözelimi, Erken Osmanlı yapılarının bazılarındaki (örneğin, Yıldırım Darüşşifası) özgün çatı örtülerinin kiremit kaplı külahlar şeklinde olduğunu kabul edemeyecek ve onları aynı kitapta kurşun örtülü olarak restitüe edecektir. Bu sayede çoğu yapı bugüne uzanan bir süreçte özgün örtü kaplamalarını yitirip klasik kurşun kaplı strüktürler haline gelecektir.

Erken çalışmaların önemli kesimi, adlarıyla teknik ayrıntılarda yoğunlaşılacağı vaadini ortaya koysalar da, genellikle üslupsal olanı anlatır, teknolojik süreçleri görmezler. İTÜ Mimarlık Fakültesi’nde yapılan bir grup erken akademik tez böyledir.¹⁴ K. A. Aru’nun Osmanlı hamamlarını konu alan

8 M. Erdoğan, “Son İncelemelere Göre Fatih Camii’nin Yeniden İnşası Meselesi”, *Vakıflar Dergisi*, c. V., 1962, s. 161-192.

9 C. Orhonlu, “Şehir Mimarları”, *Osmanlı İmparatorluğunda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar*, S. Özbaran (der.), İzmir, 1984.

10 Ö. L. Barkan, *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı (1556-1557)*, 2 c., Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1972-1979.

11 H. Crane, *Risale-i Mimariye: An Early-Seventeenth-Century Ottoman Treatise on Architecture, Facsimile with Translation and Notes*, Leiden, New York, Kopenhag, Köln: E. J. Brill, 1987.

12 M. R. Kural, “Çelebi Mehmed’in Yeşil Türbesi ve 1941-1943 Restorasyonu”, *Güzel Sanatlar*, 1944, sy. 5, İstanbul, 1944, s. 50-102.

13 S. Çetintaş, *Türk Mimari Anıtları: Osmanlı Devri, Bursa’da İlk Eserler*, 2 c., İstanbul, 1946-1952.

14 T. Baytin, *Bacalar, Tekniği-Yapısı-Mimarisi ve Türk Yapıcılığında Baca*, İstanbul, 1951; M. Binan, *Türk Saçak ve Kornişleri*, 1952; L. Zeren, *Ocaklar (Şömineler)*, İstanbul, 1955; A. Batur, *Osmanlı Camilerinde Kemer: Strüktür-Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme*, (1300-1730), İstanbul, 1974.

doçentlik çalışmasıysa¹⁵ tümüyle Klinghardt'ın kitabının¹⁶ bir uyarlaması sayılabilir ve hiçbir yerinde yapılmış gözleme dayanmaması açısından dönemin genel akademik havasındaki açmazları yetkin biçimde örnekler. Yazar, hemen yakın çevresinde kolayca ulaşılabileceği yapıları gözlemek yerine, onları başka bir araştırmacının gözlemleri üzerinden anlatır. Bu durum, teknoloji tarihi araştırmalarında rastlanan, ama onunla kısıtlı olmayan bir ölçekte bugün bile hâlâ sürdürülen bir tutuma işaret eder. Çoğu araştırmacı, başkalarının topladığı verileri kendi gözlemiymiş gibi aktarmakta bir sakınca görmez. Durum, Türkiye'deki akademik etik bunalımı hakkında da aydınlatıcıdır.

Büyük anıtsal yapıların tasarım aşamasından başlayarak adım adım nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koyan genel içerikli denemeler uzun süre mevcut değildir. Bunun, kuşkusuz, haklı görülebilir nedenleri var. Herşeyden önce, böyle bir süreci "restitüe" etmek için kullanılacak bilgiler kolayca derlenemiyor. Ancak, bunun aşılmaz bir zorluk olmadığı aşikâr. Araştırmaların erken evresinde bile bir klasik Osmanlı yapısının yapım aşamalarının gerçeğe uygun bir dökümünü yapmak olanaklıydı. Bu doğrultuda çalışılmamış oluşunun en önemli nedeninin pratik zorluklar olmadığını düşünmek daha doğru olur. Asıl neden, Osmanlı klasik geleneğinin teknolojik bir kavrayışının mimarlık dışında da hiç akla gelmemiş oluşudur muhtemelen. Osmanlı'nın sonraki kuşaklara sürekli siyasal, toplumsal ve askeri bir varoluşu, üstelik de hayli abartılı olarak idealize edilmiş biçimde temsil ettiği düşünülürse, teknolojik olanın uzun süre akla bile gelmemesi olağandır. Araştırmacılar Osmanlı mimarlığını öncelikle dünya tarihsel bir perspektifte "hakettiği konuma" oturtmak için uğraşacaklardır. Historiyografik ilgi bu nedenle öncelikle morfojenetik sorunlara yönelecek, örneğin, Bizans ile bağlantılar gibi asabiyet verici kaygılara odaklanacaktır. Böylesi endişelerin, teknoloji de dahil pekçok açıdan Osmanlı'nın ne olduğundan çok, ne olmadığıyla ilgilenmeyi ön plana getirdiği söylenebilir. Konuyla bu endişeleri bir yana bırakarak ilgilenmeyi hedefleyen araştırmalar arasında Z. Nayır'ın (Ahunbay) doktora çalışması¹⁷ bu alanda ilk kapsamlı ele alışı sayılmalıdır. İ. H. Aksoy'un doktora tezi de¹⁸ aynı ilgiyi temeller konusuna yöneltir ve bir öncü sayılmayı hak eder. G. Necipoğlu ise teknolojik sorunların en önemlilerinden birini, projelendirme teknolojisini araştırır.¹⁹ Başka bir erken deneme, Gülsün ve Uğur Tanyeli'nin Osmanlı mimarlığında demirin

15 K. A. Aru, *Türk Hamamları Etüdü*, İstanbul, 1949.

16 K. Klinghardt, *Türkische Baeder*, J. Hoffmann, Stuttgart, 1927.

17 Z. Nayır (Ahunbay), *Osmanlı Mimarlığı'nda Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)*, İstanbul, 1975.

18 İ. H. Aksoy, *İstanbul'da Tarihi Yapılarda Uygulanan Temel Sistemleri*, İstanbul, 1982.

19 G. Necipoğlu, "Plans and Models in 15th and 16th Century Ottoman Architectural Practice", *Journal of the Society of Architectural Historians*, 1986, c. III, sy. 14, s. 224-243.

strüktürel kullanımını ele aldıkları kısa bir yayınlarıdır.²⁰ G. Tanyeli aynı konuyu çok kapsamlı biçimde doktora tezinde inceleyecektir²¹

Bir klasik Osmanlı anıtsal yapısının nasıl inşa edildiğini arşiv belgeleri ve gözlemlere dayanarak ayrıntılı incelemeyi deneyen ilk çalışma olarak bahsi geçen yazarların yine ortak yayını olan uzun bir makalesi verilebilir.²² Bunda yazarlar projelendirme, topografik ölçüm, malzeme ve işgücü temininden bitirici imalatlara dek tüm aşamaları anlatacaklardır. Bu doğrultuda yeni bir çalışma da Hüsrev Tayla tarafından yapıpı yayınlanmış bulunuyor.²³ Yine G. Tanyeli’nin Laleli Camii²⁴ ile Kanuni ve II. Selim Türbeleri hakkındaki teknik değerlendirmeleri²⁵ doğrudan doğruya adı geçen yapıları inşaat süreçleri özetinde çözümlenmeye yönelik yayınlarıdır. Büyük oranda Barkan’ın Süleymaniye inşaat defterlerindeki verilere dayanarak yapılmış yakın zamanda yayınlanan bir doktora çalışmasında da külliye, teknik çözümlenmesi yapılan anıtsal yapılar arasına katılmıştır.²⁶

Mimarlık teknolojisine ilişkin 1980’lerden itibaren gittikçe artan araştırmaların bu kısa dökümü, mevcut çalışmaların ağırlıklı olarak Osmanlı’ya ilişkin olduğunu ortaya koymaktadır. Konunun kaynakçasında Osmanlı öncesi dönem pek az çalışmayla temsil edilir. Bunların içinde İlknur Aktuğ-Kolay’ın doktora tezi Beylikler Dönemi yapılmı teknikleri için hâlâ tek çalışmadır.²⁷ Selçuklu dönemi içinse, tartışmasız öncü rahmetli Yılmaz Önge sayılmalıdır. Onun hemen hepsi kısa makaleler halinde yayınlanmış bir dizi çalışması, dönemi yer yer aydınlatmaktadır.²⁸ Onu, ODTÜ Mimarlık Fakültesi’nin öğretim üyesi iki akademisyenin çalışmaları izler: Ömür Bakırer²⁹ ve Aysıl Tükel

20 G. Tanyeli ve U. Tanyeli, “Structural Use of Iron in Ottoman Architecture”, C. A. Brebbia (der.), *Structural Repair and Maintenance of Historical Buildings*, Basel, 1989, s. 13-22.

21 G. Tanyeli, “Osmanlı Mimarlığında Demirin Strüktürel Kullanımı (15.-18. Yüzyıl)”, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, 1990.

22 G. Tanyeli ve U. Tanyeli, “16. Yüzyıl Osmanlı Mimarlık Teknolojisi”, M. Saçlıoğlu ve G. Tanyeli (ed.), *Türk Kültüründe Sanat ve Mimari: Klasik Dönem Sanatı ve Mimarlığı Üzerine Denemeler*, İstanbul, 1993, s. 125-156.

23 H. Tayla, *Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem ve Elemanları I-II*, İstanbul, 2007.

24 G. Tanyeli, “18. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Yapım Süreci: Laleli Külliyesi Örneği”, *Celâl Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri, 7-10 Mart 1994*, İstanbul, 2000, s. 317-326.

25 G. Tanyeli, “Kanuni ve II. Selim Türbeleri: Teknik Çözümleme”, *TAC Vakfı Yıllığı*, c. I, İstanbul, 1991, s. 97-113.

26 S. Çelik, *Süleymaniye Külliyesi: Malzeme, Teknik ve Süreç*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2009.

27 İ. Aktuğ-Kolay, *Batı Anadolu’da 14. Yüzyıl Beylikler Mimarisinde Yapım Teknikleri*, İstanbul, 1989; Ankara, 1999.

28 Y. Önge, “Konya Alaeddin Camisi’nin Çinili Mihrabı”, *Önasya*, 1969, s. 41; “Konya’da Beyhekim Mescidi”, *Önasya*, 1968, s. 29; “Konya ve Çevresindeki Mukarnaslı Şadırvanlar”, *Vakıflar Dergisi*, c. XIX, 1985, s. 95-108.

29 Ö. Bakırer, *Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı*, Ankara, 1981.

Yavuz.³⁰ Konuya ilişkin genel bir araştırma ise yoktur. Aynı sözler daha da vahim bir ilgisizlik boyutunda Türk öncesi Anadolu ve genelde tüm İslam coğrafyasına yönelik merak yoksunluğu için de yinelenebilir. Örneğin, neredeyse önemli tüm yapıtları bu ülkede bulunan Bizans yapım teknikleriyle ilgili tek kapsamlı çalışma bir Amerikalı'ya, Ousterhout'a aittir.³¹ Tek yapı olarak sadece Ayasofya ayrıntılı incelenmiştir ve müellifinin İngiliz olduğunu belirtmekte yarar vardır.³² Daha ayrıntıda, malzeme özelinde ender iki "yerli" çalışmadan biri Bizans tuğlaları üzerine,³³ diğeri de Ayasofya demirleri üzerine yapılmıştır.³⁴

Genel olarak Türkiye'de teknoloji tarihi araştırmalarının durumu her konuda trajik gözüktür. Yapım teknolojisi alanındaki araştırma ve ilgi azlığı bu manzaranın olağan bir elemanı sayılmalıdır. Daha vahim olan bir durumsa, yukarıda da belirtildiği gibi, kişisel gözlemler yerine, önceden başkalarınca yapılmış gözlemlerin sonuçlarının aktarılması şeklinde tezahür ediyor. Bu bazen düpedüz intihal boyutuna varabilmekte,³⁵ bazense metodolojik yanlışlar şeklinde gündeme gelmektedir. Örneğin, kimi araştırmacılar³⁶ başka yerler ve dönemler için yapılmış gözlemleri ve verilmiş yargıları zaman ve zemin aşırarak orası için de geçerliymiş gibi kullanabilmektedir. Böylesi aksamalardan çıkarılabilecek sonuç, yapı üzerinde doğrudan gözlem yapma alışkanlığının Türk mimarlık tarihçiliği ve restorasyon pratikleri içinde yeterince yeşermediği olmalıdır. Bunun dolaylı sonuçlarıysa, en azından restorasyon alanındaki vahim yansımalarını çoktan bulmuştur ve her geçen gün bulmaya devam etmektedir. Yapıların, dönemin tekniklerini bilmeyenler (ve merak da etmeyenler) tarafından derin bir cehaletle onarıldığına ilişkin sayısız örnek verilebilir. Koruma alanında proje sürecindeki tüm tanımlara karşın istenen çalışmaların sadece onay almak için gerekli olduğu kanısı üzerinde neredeyse mutabakat oluşmuştur. Uygulama sürecinde ne proje ve araştırmaları dikkate alınmakta ne de karşılaşılan yeni durumlar değerlendirilmekte. Giderek, tüm Selçuklu ve Osmanlı yapılarının nerede konumlanırlarsa konumlanırlar birbirine benzer standart tekniklerle yapılmış hale gelmesi bunun sonuçlarından biridir. Ve ne yazık ki tek sonuç bu değildir.

30 A. Tükel Yavuz, *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tono ve Kemer*, Ankara, 1983.

31 R. Ousterhout, *Master Builders of Byzantium*, Princeton, 1999.

32 R. Mainstone, *Hagia Sophia: Architecture, Structure and Liturgy of Justinian's Great Church*, Londra: Thames and Hudson, 1988.

33 Y. Kahya, *İstanbul Bizans Mimarisinde Kullanılan Tuğlanın Fiziksel ve Mekanik Özellikleri*, İstanbul, 1991.

34 G. Tanyeli ve U. Tanyeli, "Ayasofya'da Strüktürel Demir Kullanımı", *Metin Ahunbay'a Armağan, Sanat Tarihi Defterleri 8*, İstanbul, 2004.

35 H. Doğan, "Osmanlı Mimarisinde Madeni Yapılar, Maden Kullanımı ve Teknolojisi (1700-1923): Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi Haziresindeki Kızının Türbesinin Restorasyonu", Yüksek Lisans tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1991.

36 Sözelimi, S. İ. Dizdar, "Mersin Eski Cami Tasarım Etkenleri", *Mimarist*, 2008, sy. 27, s. 27-33.

Yapım Teknikleri Kaynakçası (Yayın tarihine göre sıralama)

- Ahmet Efendi, *Tarih-i Cami-i Nur-u Osmani*, Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası Eki, 1335-37.
- Gurlitt, C., *Die Baukunst Konstantinopels*, 4 cilt, Berlin, 1912.
- Klinghardt, K., *Türkische Baeder*, J. Hoffmann, Stuttgart, 1927.
- Arseven, C. E., *Türk Sanatı*, İstanbul, 1928 ve 1970.
- Kural, M. R., “Çelebi Mehmed’in Yeşil Türbesi ve 1941-1943 Restorasyonu”, *Güzel Sanatlar*, sy. 5, İstanbul, 1944.
- Çetintaş, S., *Türk Mimari Anıtları, Osmanlı Devri, Bursa’da İlk Eserler*, İstanbul, 1946.
- Kumbaracılar, İ., *İstanbul Sebilleri*, Milli Eğitim Matbaası, İstanbul, 1944, s. 50-102.
- Downey G., “Byzantine Architects, their Training and Methods”, *Byzantion*, sy. 18, 1948, s. 99-118.
- Aru, K. A., *Türk Hamamları Etüdü*, İstanbul, 1949.
- Erguvanlı, K., *Hereke Pudingleri İle Gebze Taşlarının İnşaat Bakımından Etüdü ve Civarlarının Jeolojisi*, İTÜ, İstanbul, 1949.
- Baytin, T., *Bacalar, Tekniği-Yapısı-Mimarisi ve Türk Yapıcılığında Baca*, İTÜ, İstanbul, 1951.
- Arseven, C. E., *Les Arts Décoratifs Turcs*, İstanbul, 1952.
- Binan, M., *Türk Saçak ve Kornişleri: ilk çağlar, Selçuk ve Osmanlı devirleri, yabancı mimari devirlerle mukayese*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1952.
- Bozkurt, O., *Koca Sinan’ın Köprüleri, XVI. Asır Osmanlı Medeniyeti İçinde Sinan, Köprülerinin Mimari Bakımdan Tetkiki, Silüet Ve Abide Kıymetleri*, İstanbul, 1952.
- Çetintaş, S., *Türk Mimari Anıtları, Osmanlı Devri, Bursa’da Murad ve Beyazıt I Binaları*, İstanbul, 1952.
- Eyice, S., “İstanbul’da Bazı Cami ve Mescid Minareleri”, *Türkiyat Mecmuası*, sy. 10, 1953, s. 247-268.
- Zeren, L., *Ocaklar (Şömineler)*, İstanbul 1955.
- Arseven, C. E., *Türk Sanatı Tarihi, Menşeiinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel, Resim, Süsleme ve Tezyini Sanatları*, İstanbul, 1955-59.
- Anhegger, R., “Beiträge zur Frühosmanischen Baugeschichte II”, *Istanbul Mitteilungen*, sy. 8, 1958, s. 40-56.
- Eyice, S., “İznik’te Büyük Hamam Ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme”, *Tarih Dergisi*, c. XI, sy. 15, İstanbul, 1960, s. 108-120.
- Binan, M., *Tabii Taş Duvar: Blok Taş Duvarlar, Blok ve Plak Kaplama Duvarlar*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1961.
- Erguvanlı, K. ve M. Sayar, *Türkiye Mermerleri ve İnşaat Taşları*, İstanbul, 1962.
- Emler, S., “Topkapı Sarayı Restorasyon Çalışmaları”, *Türk Sanat Tarih Araştırma ve İncelemeleri*, sy. 1, 1963, s. 211-312.
- Eyice, S., “İstanbul Minareleri”, *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, sy. 1, İstanbul, 1963, s. 31-132.
- Eyice, S., *Son Devir Bizans Mimarisi*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, No: 9, İstanbul, 1963.

- Batur, A., "Osmanlı Camilerinde Almaşık Duvar Üzerine", *Anadolu Sanatı Araştırmaları*, sy. 2, İstanbul, 1970, s. 135-208.
- Barkan, Ö.L., *Süleymaniye Camii ve İmaretinin İnşaatı (1556-57)*, c. 1-2, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1972 ve 1979.
- Batur, A., *Osmanlı Camilerinde Kemer: Strüktür - Biçim İlişkisi Üzerine Bir Deneme*, (1300-1730), İstanbul, 1974.
- Nayır, Z., *Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi Ve Sonrası (1609-90)*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1975.
- Aksoy, İ. H., "Süleymaniye Unkapanı Yemiş Bölgesinin Geoteknik Etüdü ve Süleymaniye Camii Temel İncelemesi", İTÜ İnşaat Fakültesi, Yüksek Lisans tezi, 1976.
- Eyice, S., "Türk Sanatında Şebekeler, Parmaklıklar", *Sanat Dünyamız*, 6, İstanbul, 1976.
- Eser, L., *Geleneksel ve Gelişmiş Geleneksel Yapı*, İstanbul, 1977.
- Peynircioğlu, H., ve Aksoy İ. H., Özüdoğru, *Eminönü- Süleymaniye-Unkapanı Bölgesinin Geoteknik Etüdü ve Yeni Camii Temellerinin İncelenmesi*, Teknik Rapor, No. 31, 1978.
- Çeçen, K., *İstanbul'da Osmanlı Devrinde Su Tesisleri*, İstanbul, 1979.
- Batur, A., "Osmanlı Camilerinde Eğrisel Örtüler ve Geçiş Ögeleri, Sorunlar ve Biçimler, 1300-1600", Basılmamış Doçentlik tezi, İstanbul, 1980.
- Aksoy, İ. H., "Osmanlı Döneminde Kullanılan Eski Su Boşaltma ve İnşaat Araçları", *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, c. III, İstanbul, 1981, s. 47-56.
- Anhegger, R., "Topkapı Sarayı Velihaht Dairesi Onarımı", *Sanat Tarihi Yıllığı*, sy. IX-X, İstanbul, 1981, s. 53-81.
- Bakırer, Ö., *Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı*, 2 cilt, ODTÜ, Ankara, 1981.
- Eyice, S., "Osmanlı Devri Türk Yapı Sanatında Damgalı Tuğlalar", *Sanat Tarihi Yıllığı*, sy. IX-X, İstanbul, 1981, s. 155-162.
- Kuban, D., "Notes on Building Technology of the 18th Century The Building of The Mosque of Nuruosmaniye at Istanbul, According to 'Tarih-i Camii Şerif-i Nur-u Osmani'", *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, c. V, İstanbul, 1981, s. 271-293.
- Kulaç, Ü., "Türk Taş Minarelerinde Döner Merdiven ve Metal Bağlantı Elemanların Yatay Yükleri Karşılımadaki İşlevleri", *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, c. III, İstanbul, 1981, s. 235-240.
- Peynircioğlu, H., E. Toğrol, İ. H. Aksoy, "İstanbul'da Osmanlı Döneminde İnşa Edilen Camilerin Temelleri", *I. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, c. III, İstanbul, 1981, s. 37-46.
- Aksoy, İ. H., *İstanbul'da Tarihi Yapılarda Uygulanan Temel Sistemleri*, İTÜ İnşaat Fakültesi, İstanbul, 1982.
- Rogers, J. M., "The State and The Arts in Ottoman Turkey, Part 1: The Stones of Süleymaniye, Part 2: The Furniture and Decoration of Süleymaniye", *International Journal of Middle East Studies*, sy. 14, 1982, s. 71-86 ve 283-313.

- Kuban, D., “Tarih-i Cami-i Şerif-i Nur-u Osmani ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı Yapı Tekniği Üzerine Gözlemler”, *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1982, s. 123-140.
- Rogers, J. M., “Glass in Ottoman Architecture”, *İstanbul Mitteilungen*, sy. 33, 1983.
- Arseven, C. E., *Sanat Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.
- Yavuz, A. T., *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tonoz ve Kemer*, Kelaynak Matbaası, Ankara, 1983.
- Çamlıbel, A. N., *Geleneksel Yapılarda Stabilitenin İyileştirilmesi, Temellerin Takviyesi*, İstanbul, 1984.
- Eldem, S. H., *Türk Evi: Osmanlı Dönemi = Turkish Houses: Ottoman Period*, 3 c., Taç Vakfı, 1984-87.
- Akman, M. S., A. Güner, İ. H. Aksoy, “The History and Properties of Khorasan Mortar and Concrete”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler I*, c. I, İstanbul, 1986, s. 101-113.
- Aksoy, İ. H., “Büyükcçekmece Köprüsü Temel İnşaatı”, *II. Uluslararası Türk İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler I*, c. II, İstanbul, 1986, s. 145-155.
- Aktuğ, İ., “16. Yüzyılda Kullanılan Bazı İnşaat Malzemeleri ve Kullanım Yerleri”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler I*, c. I, İstanbul, 1986, s. 71-76.
- Anhegger, R., ve Eyüboğlu, M., “Harem Binalarının Tarihçesi ve 1961-71 Yıllarındaki Onarımlar”, *Topkapı Sarayında Padişah Evi (Harem)*, İstanbul, 1986.
- Bakırcı, Ö., “16. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Pencerele İlişkin Biçim ve Malzeme Özellikleri”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler*, c. I, İstanbul, 1986, s. 113-127.
- Batur, A., “Osmanlı Camilerinde Geçiş Ögelerinin Evrimi, Mimar Sinan’ın Katkısı”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi - Bildiriler*, c. II, İstanbul, 1986, s. 207-217.
- Çeçen, K., “16. Yüzyılda İstanbul’da Yapılan Su Tesisleri”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, c. III, İstanbul, 1986, s. 105-122.
- Dölen, E., “XVI. Yüzyılda Osmanlı Cam Fırınları”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler*, c. I, İstanbul, 1986, s. 239-250.
- Erguvanlı, K., “Keserek Taş Çıkarma Yöntemleri”, *Mühendislik Jeolojisi Bülteni*, No: 8, İstanbul, 1986, s. 8-15.
- Eriç, M., “Sinan’ın Malzeme Kullanım Anlayışı”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim Ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler*, c. II, İstanbul, 1986, s. 125 -135.
- Ersen, A., *Erken Osmanlı Mimarisinde Cephe Biçim Düzenleri ve Bizans Etkisinin Niteliği*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1986.
- Hochhut, P., *Die Moschee Nuruosmaniye, Beiträge zur Baugeschichte nach osmanischen Quellen*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, 1986.
- Necipoglu, G., “Plans and Models in 15th and 16th Century Ottoman Architectural Practice”, *Journal of the Society of Architectural Historians*, XIV/3, 1986, s. 224-43.
- Oğuz, B., “On the Origins of the Ottoman Building Material’s Standardisation in the XVIth Century”, *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler*, c. I, İstanbul, 1986, s. 65-71.

- Önge, Y., "Koca Sinan'ın Hamamlarında Görülen Bir Yenilik Merkezi Kubbeli Örtü Sistemleri", *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler*, c. II, İstanbul, 1986, s. 81-87.
- Özgönül, N., E. Madran, "Osmanlı Devletinde Yapı ve Onarım Alanında Kullanılan Malzemeler ve Sanatkar Ünvanları: Bir Birim Fiyat Listesi Denemesi", *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi-Bildiriler*, c. I, İstanbul, 1986, s. 77-88.
- Ödekan, A., "Some Observations on Muqarnas Decorations of the Portal Coverings of the Sinan Period", *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi- Bildiriler*, c. II, İstanbul, 1986, s. 115-119.
- Crane, H., *Risale-i Mi'mariyye, An Early-Seventeenth-Century Ottoman Treatise on Architecture, Facsimile with Translation and Notes*, E.J. Brill, Leiden, New York, Kopenhagen, Köln, 1987.
- Yorulmaz, M., Z. Ahunbay, "Sinan Camilerinde Taşıyıcı Sistem ve Yapım Teknikleri", *II. Uluslararası Türk-İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, c. III, İstanbul, 1987, s. 123-143.
- Ahunbay, Z., "Mimar Sinan Yapılarında Kullanılan Yapım Teknikleri ve Malzeme", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, İstanbul, 1988, S. 531-538.
- Büyükdığın, İ., "İkinci Murat Çağı Edirne Hamamlarında Alçı Mukarnas Bezeme", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul, 1988.
- Erguvanlı, K., Eriş, İ., Ahunbay M., Ahunbay Z., "The Significance of Research on Old Quarries for the Restoration of Historic Buildings with Special Reference to Marmara Region Turkey", *The Engineering Geology of Ancient Works, Monuments and Historical Sites Preservation and Protection*, Balkema, 1988, s. 631-638.
- Mainstone, R., *Hagia Sophia, Architecture, Structure and Liturgy of Justinian's Great Church*, Thames and Hudson, Londra, 1988.
- Tanyeli, G., "Topkapı Sarayı Haremi'nin Haliç Cephesindeki Yapılaşmasının Evrimi", *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık*, c. 3, İstanbul, 1988, s. 148-180.
- Aktuğ, İ., "Batı Anadolu 14. Yüzyıl Beylikler Mimarisinde Yapım Teknikleri", İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, İstanbul, 1989; Ankara 1999.
- Erguvanlı, K. ve Ahunbay Z., "Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Eserlerinde Kullandığı Taşların Mühendislik Jeolojisi ve Mimari Özellikleri / The Building Stones of Sinan's Monuments in İstanbul", *Mühendislik Jeolojisi Bülteni*, sy. 11, İstanbul, 1989, s. 109-114.
- Tanyeli, G. ve U., "Osmanlı Mimarlığında Devşirme Malzeme Kullanımı", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2/4, İstanbul 1989, s. 23-31.
- Tanyeli, G. ve U., "Structural Use of Iron in Ottoman Architecture", *Structural Repair and Maintenance of Historical Buildings*, ed. C. A. Brebbia, Computational Mechanics Publications-Birkhauser Verlag, Basel, Boston, Berlin, 1989, s. 13-22.
- Uzunlar, N., "Son Dönem Çırağan Sarayı Eski Yapım Sistemleri", YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, İstanbul, 1989.
- Tanyeli, G., "Osmanlı Mimarlığında Demirin Strüktürel Kullanımı (15.-18. Yüzyıl)", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul, 1990.

- Tanyeli, G. ve U., “Osmanlı Yüzer Köprüleri”, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, sy. 10/1-2, Ankara, 1990, s. 5-17.
- Tanyeli, G., A. E. Geçkinli, A. Ata, “Osmanlı Mimarisinde Kullanılan Demir Öğelerinin Üretim Teknolojisi”, *VI. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 28 Mayıs-1 Haziran 1990, Ankara, s. 109-125.
- Tanyeli, U., “Topkapı Sarayı Üçüncü Avlusu’ndaki Fatih Köşkü (Hazine) ve Tarihsel Evrimi Üzerine Gözlemler”, *Topkapı Sarayı Yıllık*, sy. 4, İstanbul, 1990, s. 150-207.
- Aktuğ, İ., ve A. Ersen, “Bir 15. Yüzyıl Yapısı Olan Tahtakale Hamamı’nda Uygulanan Bazı Yapım Teknikleri”, *TAÇ Vakfı Yıllığı*, İstanbul, 1991, s. 25-55.
- Celayir, S., “İstanbul’da Geleneksel Ahşap Yapı Tekniklerinin İncelenmesi Çağdaş Çözümler”, *YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi*, İstanbul, 1991.
- Ersen, A., A. Güleç, “Geleneksel Harçlar Konusunda Bir Araştırma, Tahtakale Hamamı”, *TAÇ Vakfı Yıllığı I*, İstanbul, 1991, s. 56-75.
- Kahya, Y., “İstanbul Bizans Mimarisinde Kullanılan Tuğlanın Fiziksel Ve Mekanik Özellikleri”, *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi*, İstanbul, 1991.
- Sönmez, N., “18. Yüzyıl Osmanlı Mimarisi İçin Bir Kaynak Olarak Ayazma Camii İnşaat Defteri”, *YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doçentlik tezi*, İstanbul, 1991.
- Tanyeli, G., “Kanuni ve II. Selim Türbeleri - Teknik Çözümleme”, *TAÇ Vakfı Yıllığı*, c. 1, İstanbul, 1991, s. 97-113.
- Tanyeli, U., “Kanuni ve II.Selim Türbeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *TAÇ Vakfı Yıllığı*, c. 1, İstanbul, 1991, s. 83-96.
- Kahya, Y., “Physikalische und mechanische Eigenschaften der Mauerziegel byzantinischer Bauten in Istanbul”, *Werkstoffwissenschaften und Bausanierung, Materials Science and Restoration*, sy. 3.3, Ehingen bei Böblingen, 1993, s. 1878-1895.
- Tanyeli, G. ve U. Tanyeli, “16. Yüzyıl Osmanlı Mimarlık Teknolojisi”, *Türk Kültüründe Sanat ve Mimari, Klasik Dönem Sanatı ve Mimarlığı Üzerine Denemeler*, (ed. M. Saçlıoğlu, G. Tanyeli), YEKÜV Yayınları., İstanbul, 1993, s. 125-156.
- Tanyeli, U., “16. Yüzyılda Osmanlı Su Teknolojisinin Kökenleri”, *İstanbul*, sy. 7, İstanbul, 1993, s. 99-105.
- Ahunbay, Z., “Osmanlı Mimarlığında Od Taşı”, *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi-Bildiriler (23-27 Eylül 1991 İstanbul)*, c. 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 27-33.
- Aktuğ, İ., “Ayazma Camisi İnşaat Defteri”, *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi Bildiriler (23-27 Eylül 1991 İstanbul)*, c. 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1995, s. 79-90.
- Necipoglu, G., *Topkapı Scroll – Geometry and Ornament in Islamic Architecture*, Getty, Santa Monica, 1995.
- Sönmez, N., *Osmanlı Dönemi Yapı ve Malzeme Terimleri Sözlüğü*, YEM Yayınları, İstanbul, 1997.
- Akıncı, Ş., “İstanbul’un Fethinden Lale Devrine Kadar Osmanlı Kargir Mimarisinde Yapım Teknikleri 1453-1730”, *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi*, İstanbul, 1998.

- Günay, R., *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, YEM Yayınları, İstanbul, 1998.
- Tanyeli, U., "İstanbul'un Ahşap Geleneği: Bir Tarihlendirme Denemesi", *İstanbul*, sy. 25, Nisan 1998, İstanbul, s. 52-57.
- Tanyeli, G., K. Kuzucular, "Osmanlı Mimarlığında Çift Örtü Sistemi", *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı: Uluslararası Bir Miras*, YEM Yayınları, İstanbul, 1999, s. 106-111.
- R. Ousterhout, *Master Builders of Byzantium*, Princeton, 1999.
- Aktuğ, İ., "A Survey on Timber as Building Material in the Ottoman Registers", *The Fourth International Congress on: Ottoman Archaeology in the World*, Foundation Temimi-Zaghouan, 22-24 Mart, Tunus, 2000, s. 23-33.
- Çelik, S., "Ahi Çelebi Camisi'nin Özgün Tasarım ve Onarım Evreleri", *Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri*, 7-10 Mart 1994, İstanbul, 2000, s. 327-337.
- Dündar, A., *Arşivlerdeki Plan ve Çizimler Işığında Osmanlı İmar Sistemi (XVIII. ve XIX. Yüzyıl)*, Kültür Bak. Yay., Ankara, 2000.
- Tanyeli, G., "18. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Yapım Süreci: Laleli Külliyesi Örneği", *Celal Esad Arseven Anısına Sanat Tarihi Semineri Bildirileri*, 7-10 Mart 1994, İstanbul, 2000, s. 317-326.
- Aktuğ, İ., "A Survey on Mortars and Plasters as Building Materials in the Ottoman Registers", *Historic Masonry Structures*, Cluj-N, 2001, s. 69-76.
- Büyükdığan, İ., "Muqarnas Domes in Edirne", *Architectural Science Review*, sy. 44, 2001, s. 161-171.
- Çelik, S., "Mevcut Belgeler Işığında Süleymaniye Külliyesi'nin Yapım Süresi", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul, 2001.
- Mazlum, D., "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında 22 Mayıs 1766 İstanbul Depremi ve Ardından Gerçekleştirilen Yapı Onarımları", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul, 2001.
- Neftçi, A., "Lâleli Külliyesi'nin İnşaat Süreci", İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul, 2002.
- Yergün, U., "Batılılaşma Dönemi Mimarisinde, Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim", YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul, 2002.
- Tanyeli G. ve U. Tanyeli, "Ayasofya'da Strüktürel Demir Kullanımı", *Metin Ahunbay'a Armağan, Sanat Tarihi Defterleri 8*, İstanbul, 2004, s. 23-58.
- Necipoğlu, G., *The Age of Sinan, Architectural Culture in the Ottoman Empire*, Reaktion Books Ltd., Londra, 2005.
- Aktuğ, İ., "Osmanlı Belgelerinde Yer Alan Bazı Ahşap Yapı Malzemesi Üzerine Düşünceler", *Sanat Tarihi Defterleri 10*, İstanbul, 2006, s. 23-46.
- Aktuğ, İ., ve Çelik, S., "Ottoman Stone Acquisition in the Mid-Sixteenth Century: The Süleymaniye Complex in Istanbul", *Muqarnas 23*, İstanbul, 2006, s. 251-272.
- Necipoğlu, G., *15. ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı, Mimari, Tören ve İktidar*, çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Düzgüner, F., "Constantinus'un Okyanus Biçimli Forumu ve İmparatorluk Köprüsü", *Mimarist*, sy. 24, 2007, s. 94-101.

- Tayla, H., *Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem Ve Elemanları I-II*, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.
- Düzgüner, F., “İmparatorluk Köprüsü Sütunları Sultanahmet Camii’nde Hâlâ Yaşıyor”, *Mimarist*, sy. 27, 2008, s. 90-96.
- Binan, D. U., “Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Taşçı İşaretlerinin Tanımlama, Belgeleme ve Değerlendirilmesi”, *Geçmişten Geleceğe Su Yapılarında Taş Sempozyumu*, 19-20 Aralık, 2008, Antalya, s. 143-152.
- İzmirli, Ü., “Side Su Yolu: Geleneksel Malzeme ve Yapım Teknikleri”, *Geçmişten Geleceğe Su Yapılarında Taş Sempozyumu*, 19-20 Aralık 2008, Antalya, s. 46-51.
- Sert, H., “Tarihi Köprülerde Taş Malzeme Kullanımı”, *Geçmişten Geleceğe Su Yapılarında Taş Sempozyumu*, 19-20 Aralık 2008, Antalya, s. 55-80.
- Çelik, S., *Süleymaniye Külliyesi Malzeme, Teknik ve Süreç*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2009.
- Sert, H., “Geçmişten Günümüze Tarihi Köprüler”, *Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu-1*, Ankara, 2007, s. 321-339.

Türkiye’de Mimarlık ve İnşaat Teknolojisi Tarihi Araştırmaları: Kısa Bir Tarihçe ve Bibliyografya

Gülsün Tanyeli

Özet

Erken 19. yüzyıldan başlayarak Avrupa’da birçok Ortaçağ yapısı onarılmakta, Ortaçağ’ın güncel mimarlıktaki ekletisist uzanımları biçimlenmekte ve tarihselci akımlar doğmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren turmanacak mimarlık teknolojisi tarihi çalışmalarının arka planını bu entelektüel ortam tanımlar. Bu tür araştırmaların yapılmasına imkan verecek altyapı ise, daha geç 18. yüzyıldan beri güncel yapım teknolojisine ilişkin kitaplarının yayınlanmasıyla inşa edilir. Zamanla, yeni ilgi alanı Avrupa-dışı kültürlerin mimari üretimlerine de uzanır ve Bizans yapı teknolojisini de irdelenir.

Osmanlı mimarlığının kendi teknik bilgisini yazılı hale getirme çabasının ilk kapsamlı örneği daha 18. yüzyıl ortalarında gerçekleşir. Uzun bir gecikmeyle Osmanlı geleneğini yapım teknolojisi açısından ele alan tarihyografik araştırmalar ise 1940’lardan başlayarak yapılır; ama, bunların önemli bir kesimi ayrıntular veya tekil yapıların özgül sorunları üzerinde yoğunlaşan çalışmalardır. Mimarlık teknolojisine ilişkin 1980’lerden itibaren gittikçe artan araştırmaların kısa değerlendirilmesi, mevcut çalışmaların ağırlıklı olarak Osmanlı’ya ilişkin olduğunu ortaya koymaktadır. Konunun kaynakçasında Osmanlı öncesi dönem hala pek az çalışmayla temsil edilir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık Tarihyografisi, Yapı Teknolojisi Tarihi, Osmanlı Mimarlığı, Teknoloji Tarihi

Studies on History of Architectural and Construction Technology in Turkey: A Brief History and Bibliography

Gülsün Tanyeli

Abstract

Beginning with the early 19th century, numerous medieval monuments in Europe began to be repaired along with the birth of eclectic attitudes towards the medieval architectural heritage. Historicist styles evolved in this context. The studies concerning the history of architectural technology, which gradually emerged especially in the second half of the same century, constituted the by-products of this intellectual milieu. Their background, however, was defined by the handbooks on modern building techniques that appeared as early as the late 18th century. The architectural productions of non-European cultures were to be discussed in later scholarly works, and the first studies on Byzantine building techniques were published in the late 19th century.

Early attempts to write histories of the actual Ottoman architectural technology were realized in the mid 18th century. First historiographical essays treating the Ottoman tradition in terms of building technology were published, however, beginning with the 1940s, but they were monographs on the particulars and details. The works on the history of architectural techniques in general flourished after the 1980s with an overwhelming focus on the Ottoman period. Pre-Ottoman era is still seldom represented in the Turkish historiographical literature.

Keywords: Historiography of Architecture, History of Building Technology, Ottoman Architecture, History of Technology